

Dialectical Emotions

Rosh Hashanah 5773

Timeless Seasons R. Rodehorst - pg 33

ספמי מועד * ירח האיתנים

2

In *Shulchan Aruch* we are told to eat, drink, and rejoice on Rosh HaShonah. This directive is based on a verse in *Nechemiah* (ch. 8) where the prophet explicitly advises us not to feel any unhappiness on this Day of Judgment.

ואכן אמרו הו"ל (ראש השנה לב ב) שבראש השנה אין אנו אומרים "הלל" משום שבעת בה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני ארון הכל, אין מקום לגילויי צהלה. הזמן שבו נחתכים דברים גורליים כל כך אינו מתאים להפגנת ביטויי עלצון ואף לא לאמירת הלל של שמחה.

ואת ועוד, מן המקראות ומדברי חכמים למדנו שאם כרצון האדם להשפיע על גור דינו ולשפרו לטובה שומא עליו לחזור בתשובה. דרך התשובה היא העשויה אפילו להעביר ולקרוע רוע גזירות רעות שנכתבו, קל וחומר שהיא מועילה לפעול שמלכתחילה לא תכתבנה גזירות כאלו. מאליו מובן שהשיבה בתשובה אף היא נוסכת באדם תחושת רצינות, ביודעו מה כבודת המשימה המוטלת עליו בשעה זו, ומה רציניות עלולות להיות ההשלכות של ההצלחה במשימה זו או של (ח"ו) ההתרשלות בה.

לחידוד ולהעמקת תחושות החרדה וכבוד הראש של ראש השנה תורמות גם התקיעות, מצוות היום של ראש השנה הלווא היא התקיעה בשופר, שעל שמה קרנו היום יום תרועה, וקולות התרועות והתקיעות גם הן נוערו

להגביר ולהעמיק באדם את רגשות היראה, בדרך שנאמר בדברי הנביא (עמיס ג י): "אם ייתקע שופר בעיר ועם לא יהרוד?"

3 עוד אמרו הקדמונים שתקיעת השופר מבשרת את הכתרתו של הקב"ה למלך על כל הארץ. בדרך שבעת הכתרת מלכי בשר הם מקובל לתקוע ולהריע כחצוצרות ובקורות, כך עושים גם אנו בתקיעותינו שבראש השנה, וכפי שמתבאר באמירת "מלכויות", המלכה זו היא מרכז עבודת היום.

4 הכרת מלכותו של הקב"ה בתבל אינה הצהרה ערטילאית גרידא. הכרה זו חשיבת להתחיל מן האדם עצמו על האדם להיבנע לחלוטין תחת עול מלכות שמים ולקבל על עצמו להשתעבד לרצון הבורא ללא שיוור, וממנו אמורה הכרה זו להתרחב ולהתפרש על פני כל מרחבי האנושות והתבל.

פשיטא שכניעה זו למלכות שמים אף היא מחייבת כבוד ראש מירבני המבין אל נכון מה רצינית המשימה של קבלת עול מלכותו של הקב"ה. אינו יכול להרשות לעצמו צורה כלשהי של קלות ראש, ותחושת אימתו בראש השנה נעשית כפולה והמכופלת.

4 מאלפת בהקשר זה הערת היחתם סופר (שלחן ערוך, אורח חיים תקצ"ז) המציין שהתנא במשנה (ראש השנה כט ב) מתבטא: "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", ולא נאמר בצורה סתמית: ראש השנה שחל להיות בשבת, משמע שהמשנה רצתה להדגיש שבראש השנה מצויים סממנים מובהקים של יום טוב, על כל ההשלכות הנובעות מכך.

5 [מעניין כמו כן לציון שחז"ל (במסכת ביצה טו ב) למדו מן הפסוק הנ"ל שבספר נחמיה בנין אב לכל המועדים, שקיים חיוב להתענג ולשמח בהם. נמצאו למדים שדוקא ראש השנה הוא המהווה מקור לחובת השמחה שנאמרה במועדים].

אין מכאן סתירה למה שנאמר לעיל שכיון שספרי חיים וספרי מתים פתוחים בראש השנה לפני הקב"ה, אין הזמן כשיר לגילויי שמחה שני הדברים אמת. בנינויים הציוניים של שמחה אין להם מקום בראש השנה, אולם בד בבד עם זאת, אין לבטא שום עצב והאדם צריך להיות חרוז בתחושת שמחה פנימית. נמצא שבראש השנה היראה צריכה לעלות בקנה אחד עם השמחה.

THE TALMUD STATES (ROSH HASHANAH 16b), "R' Kruspedai said in the name of R' Yochanan: 'Three books are opened [in Heaven] on Rosh Hashanah: One of the totally wicked, one of the totally righteous and one of those of indeterminate status. The totally righteous are written and sealed immediately for life; the totally wicked are written and sealed immediately for death; the fate of those of indeterminate status is suspended from Rosh Hashanah to Yom Kippur — if they merit, they are written for life, and if they do not merit, they are written for death.'" In the same vein, the Mishnah (Avos 2:1) states, "Rebbi says, 'Look at three things and you will not come to the grips of sin... and all of your deeds are recorded in a book.'"

It seems there are two types of books in Heaven: the books of judgment that are opened on Rosh Hashanah, and the book in which is recorded all of the activities and deeds of man on a daily basis.

What is the purpose of these books? The *Ribono Shel Olam* does not need to 'write down' the deeds of man in order to remember them!

These 'books of judgment' are frequently mentioned in our prayers during the Ten Days of Repentance: "And inscribe us in the book of life," "And inscribe us for a good life," "May we be remembered and inscribed in the book of life," as well as the *Avinu Malkeinu* prayer, "Inscribe us in the book of redemption and deliverance, inscribe us in the book of merits." In this essay, we will contemplate this profound and unique concept, and explore the essence, foundation and effect of these 'books.'

על שילוב זה שבין היראה והשמחה שצריכים להיות נחלת היהודי בראש השנה, כתב הרמב"ם בונים מפשיסחא באגרתו המפורסמת: "השמחה והרצאה מסותרת בעתה, יכחו זו להיות לו שניהם יחד."

ה"שפת אמת" (לראש השנה תרל"ג, וראה גם דברי תרל"ז) מגדיר זאת בתמצויות כדרכו:

... גראה שצריך האדם להיות מוכן לומר הלל בראש השנה, כי הוא ככלל הפועדות, רק שהוא נסתר, כמו שכתוב "בכסה ליום הגוי"... וכן בראש השנה אף שצוייכין בני ישראל לומר שירה, מכל מקום אין אומרים, כיון שהוא בדרך היין, ותמצ בכסה, הלל הוא בחינת התגלות השמחה.

9 שנית, מטרת התשובה אינה לעצור בעד התקדמות האדם, אלא אדרבה, לקדמו ולהעלותו על דרך המלך, ולזה אף אפשר להגיע בהעדר שמחה. המציאות מוכיחה שעצב ואיש משתקים פעילות וגורמים לאדם לשקוע בדבריו חסר תכלית, זה בדיוק מה שמבקש יצר הרע, אכן אם יאחז האדם במטה השמחה הוא מסוגל להתנער אפילו מאשפתות, לפתוח דף חדש ולהתקדם ולהתקדש לקראת בוראו.

ה"שפת אמת" (ראש השנה תרס"ו) חושף מקור נוסף לשמחה שצריכה לשרור בראש השנה. אלו דבריו:

בני ישראל צריכין לשמוח בראש השנה שמתחדש העולם, לכן יש קצת תורת, כי הטבע מושב הפנימיות, והוא מטובת הבורא ית"ש שמתחדש היותו בכל ראש השנה, שלא להיות נטבע בחומר הגשמי.

עולם הטבע הוא חד-גוני, אפור ומעצם מהותו מרחיק מן האדם תחושות שמחה ואושר. אין שמחה אלא מתוך תחושה של התחדשות וכיון שבעולם החומר שולט הכלל ש"אין כל חדש תחת השמש", ממילא הוא אינו מאפשר התפתחות רגשות שמחה, והאדם שוקע בתהומות של אפוריות משעממת ומעצובה. אכן הקבי"ה ברוב טובו הנחיל לנו "תחנות", שבהם מורגשות בעליל תחושות של התחדשות, ועל ידן אדם יכול להתאזר בשמחת נפש.

10 ראש לתחנות משובבת נפש אלו הוא ראש השנה. זהו יום הרת עולם שבו הקבי"ה יצר את עולמו, ובכל שנה ביום זה התבל מתחדשת ביצירה חדשה. זה פשר יום הדין של ראש השנה, באשר ביום זה כביכול נסתיימה היצירה של אשתיק, ומכאן ואילך כמו נוצרת בריאה חדשה שעמה שפע חדש לכלל ולפרט. מאחר שיום זה כולו אומר התחדשות, ממילא הוא מכליל בקרבו את האפשרות להתעלות מעל שיגרת הטבע המטביע, ולהתמלא בשמחה פנימית.

גם קבלת עול מלכות שמים שהיא כאמור מוקד עבודת היום של ראש השנה, כפי שמשמטע מתקיעת השופר, מאמירת פסוקי ה"מלכויות" ומן האיזבור החזור ונשנה של המלכת הקבי"ה בתבל המופיע בתפילות היום, אף הוא מחייב שמחה.

11 בענין זה כותב ה"שפת אמת" (ראש השנה תרס"א):

הגבוי צוה לשמוח בראש השנה: "אכלו משמנים וכו' חרות ה' היא מעונכם..." ובראש השנה מקבלים מלכות שמים וצריך להיות בשמחה, כמו שאמר "כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה, עדין עושין בשמחה". וכפי השמחה בראש השנה בקבלת מלכותו ית"ש, כן מתקיים כל ימי השנה.

12 הרי אומר שקבלת מלכות שמים אינה סוף פסוק. השאיפה צריכה להיות לקבל עול מלכות שמים דווקא מתוך שמחה, משום שרק כך יש לקבלה זו תוקף וקיום מתמשך. הרי זו סיבה נפלאה נוספת לחובת השמחה שבראש השנה.

14 אכל

אבל ביחד עם זה, רצון הש"י שנוכח ונידע ונשריש בנפשינו, שרק הש"י יודע באמת מהו האופן הטוב ביותר שעל ידו נעשה את הנתת רוח הגדול ביותר להש"י, ובכל מחשבה שאנו זוכרים את זה ומשרישים את זה בנפשינו, אנו זוכים לעשות בזה גופא את רצונו יתברך, כי זהו רצון הש"י שנתזר על זה תמיד נתקע כלבנו, שיהיה ברור לנו באופן בהיר וברור, שהש"י מכין לנו כשמים את האופן הטוב ביותר שעל ידו ויכל לעשות את הנתת רוח הגדול ביותר, ולהשיג את ההשפעות הטובות ביותר לנשמתנו, כאלול, ובתשרי, ובתורה, וכיוצא בזה, ומששת ימי בראשית, שאנו נבראו כל הברואים, וכל השנים, וכל הזמנים, כבר הכין הש"י את כל הפרטים ופרטי פרטים של הראש השנה שלי. של שנה זו, כיצד הם יהיו, באיזה מצב, באיזה מקום, באיזה התעוררות, עם איזה הפרעות, ומניעות, עם איזה ראיות, ושמיניות, והרגשות, הכל באופן שעל ידם אזכה לעשות את הנתת רוח הגדול ביותר למעלה, ולקבל את כל האוצרות וההשפעות הנצרכים לנשמתנו ברחמינות ובגשמינות, לשנה זו, ולנצח נצחים.

15

וזה מדייק להפליא לטובת נשמותינו, בין המצבים הפנימיים, מחי יהיה לנו בהירות, ומחי נזכה לעשות את רצון ה' מתוך הרגשת חשבות, בכל קטע בתפילה, בכל רגע מכל המ"ט שעות של הראש השנה, ובין המצבים שמסביב לאדם, בין בבית, בין בבית מדרש, הכל מדרד מלמעלה בדיוק נפלא, והכל מתנוח צומחות ונפלאות, כל מחשבה שהש"י מכניס למוחנו, וכל דיבור שהש"י משמיע לאוזנינו, וכל ראייה שהש"י מראה לעינינו בביתנו, ובבית מדרש, כל תנועה ופעולה של כל אחד מהילדים, כל אדם שעומד סמוך על ידי, כל "קנייטש" [תנועה] של ניגון של הבעל תפילה, כל משהו הרגשת קרירות בבית מדרש, וכל משהו הרגשת חמימות בבית מדרש, כל משהו שיותר מדאי מאוחר, או יותר מדאי מוקדם, כל משהו

12

ובכל יום מימים אלו, כאשר מזכירים את ענין המלכות בתפילה, באומרינו "המלך הקדוש", "המלך המשפט", "מלך חפץ בחיים", כדאי לזכור שוב ושוב, ולבקש במחשבותינו, שבמשך השנה הבעל"ט נחיה בכהירות ההכרה, שעבודת ה' א', אינה מצטמצמת ומתייחדת רק על מצבים שמרגישים בהם הרגשות של התעלות והתעוררות בלב, ב', ואינה מצטמצמת ומתייחדת רק בענינים ודברים מסויימים שהחיצוניות שבהם נראית לנו יותר כדביקות והתעלות, ג', ואינה מצטמצמת ומתייחדת רק בדברים מיוחדים ולא רגילים, אלא היא כוללת ומקיפה כל משהו של השתדלות, וכל מחשבה ומחשבה שיהודי משתדל לעשות את רצונו של מלך מלכי המלכים, בכל מצב, ובכל ענין, ובכל זמן, מה שהש"י מומין לפניו ברגע זה, ומה שהש"י חפץ שיחשוב או ידבר או יעשה ברגע זה. וכפי השמחה של מצוה שמשתדלים למלאות בה את המה, בכל ענין שזוכים לעשות את מה שהש"י רוצה שאעשה כעת. כך זוכים להמליך את הש"י עלינו, יותר ויותר עד אין סוף.

13

וזהו מה שאנו מבקשים "מלך על כל העולם כולו", היינו על "כל" העולם, על כל המצבים, ועל כל הענינים, תמיד נמליך בהם את הש"י, ותמיד נעשה את דבר המלך בשמחה. וזהו שמבקשים בכל לילה בכרכות קריאת שמע של ערבית, "קל חי וקיים "חמיד" ימלוך עלינו לעולם ועד, היינו "חמיד", בכל המצבים, ובכל הפרטים, ובכל הענינים.

וזהו שמבקשים "ידע כל פעול כי אתה פעלתו", שמלבד הדברים הגבוהים שנכללים בזה, שכל הדומם, צומח, חי, כולם ידעו שאתה פעלתו, נוסף על זה, נכלל בזה בקשה על עצמינו, שבכל פעולה ופעולה שאנו עושים, נזכור בכהירות "כי אתה פעלתו", הכל פעולות של הש"י, והכל פעולות של עבודת ה', בכל פעולה אפשר לזכות לפעול את הדבר הגדול ביותר בעולם, את רצונו של מלך מלכי המלכים.

16

הרגשת עייפות, חלישות, מחי ילכו לישן, ומחי יצליחו להירדם, ומחי יתעוררו, ומחי יצליחו לקום, ומחי יגיעו אל הבית מדרש, כל הרגשה של חלישות הרעת שחיכנס ללבי, הכל הכל מוכן ומזומן בהשגחה מיוחדת לטובת נשמתנו. והכל נשלח משמים בהשגחה נפלאה וכדיוק עצום, כדי שעל ידי זה אזכה לעשות את הנתת רוח הגדול ביותר למעלה, ועל ידי זה אזכה להרויח עוד פעם אחת לעשות השתדלות להסיף עוד מחשבה אחת של אמונה בחיים, שהכל בהשגחה פרטית מהש"י, ועוד מחשבה אחת בחיים של דן לכף זכות, ובזכות זה אזכה לסייע נפלא של התגברות על כל פיתויי היצר הרע במשך כל השנה הבעל"ט, ואזכה ע"יז לשפע עצום של טוב נראה ונגלה ברוחניות ובגשמיות במשך כל השנה הבעל"ט.

וזהו שמבקשים "ובכן תן פתוך על כל מעשיך", שאין הכוונה בזה דווקא להיות באופן מאוים ונורא במשך כל היום, שיטיל אימה ופחד על כל רואיו, כידוע שאין רצון השי" מאיתנו עברה כזו. רק הכוונה בבקשת פחד ויראה מהשי" היא, שבכל פעולה נחשוב במה נזכה לעשות כעת, שמפעולה זו יהיה רק נחת רוח לאבינו שבשמים. וכל מחשבה שזוכים לחשוב ולהסתפק במוחינו, "אולי אם אשאל שאלה זו אני עלול להיכנס לנסיון של קפדנות", או שזוכים לחשוב במוחינו: "אולי אם אכר מה היה שם, ומה אמר פלוני, אני עלול להיכנס לנסיון של טהרת הפה", מחשבה כזו היא היא הפחד והיראה אשר עליה אנו מבקשים ומתחננים בראש השנה, וגם כשאין נראה כתיצונית שום פנים מאימות ושום צורה

נוראה, ואדרבה רצון השי" שנקיים צהלנו בפניו בכל עת וזמן. אבל באותו רגע שאנו זוכים שתיכנס מחשבה כזו במוחינו, בעוהשי, הרי אנו זוכים בזה אל הפחד והיראה האמיתית, שעליה אנו מבקשים ומתחננים שיקיים בנו "ואימתך על כל מה שבראת".

18 ולכן אח"כ מבקשים על שמחה, "שמחה לארצך, וששון לעירך", "ובכן צדיקים יראו וישמחו, וישירים יעלו", כי האמת היא שהפחד והיראה האמיתית הזו, מביאה אך ורק שמחה אמיתית ופנימית, כידוע שיצחק אבינו שמידתו היתה מידת היראה, הוא נקרא על שם השתוק והשמחה, כי כפי היראה מהשי" כך זוכים לשמחה האמיתית, ולכן ירושלים היתה מושב כל הארץ, כי ירושלים נקראת על שם ה"יראה" השלימה, ושם היו מקבלים יראת שמים, (כמו שכתוב בתוספות בבבא בתרא על למען ילמדו ליראה, שקיבלו שם יראת שמים), על כן כפי היראה שקיבלו שם, כך נתמלאו ששון ושמחה. לכן לאחר ובכן תן פחד ואימתך, זוכים לישמחו ויעלו ויגילו, בלי שיעור וסוף.

19

הלך שער שלישי

ראש השנה הראשון של החזירים מגלות בבל ירושלימה: "ויאספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים ויאמרו לעזרא הסופר להביא את ספר תורת משה אשר צוה ה' את ישראל. ויביא עזרא את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמוע ביום אחד לחדש השביעי. ויקראו בספר בתורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. ויאמר נחמיה הוא התיירשתא ועזרא הכהן הסופר והלויים המבינים את העם לכל העם: היום קדוש הוא לה' אלקיכם, אל תתאבלו ואל תבכו! — כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה. ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי הדות ה' היא מעונכם" (נחמיה ה, א"ב). * בנו כל העם על ששכחו מצוות התורה בגלות בבל, ותקפתם החרטה על כל עוונותיהם. הרי בכיה זאת היתה תשובה גדולה, ולמה אמר להם נחמיה אל תתאבלו ואל תבכו ואל תעצבו? מכאן מקור לחז"ל מתקני התפילות שהפקיעו מתפילות ד"ה כל היודיים. אף ששני ימים אלה הם הראשונים בעשייתם. התשובה של ד"ה אינה תשובה על חטאים פרטיים אלא קבלת מלכות שמים כשמחה אמיתית! "הדות ה' היא מעונכם" — השמחה האמיתית במלכותו ית' היא היא צורת ראש השנה. לכן אחרי התקיעות אנו אומרים. אשרי העם יודעי תרועה. בשמך יגליו כל היום. ובצדקך ירומו" — דווקא פסוקים של גיל ורוממות, כי אין לך רוממות ושמחה גדולה מקבלת מלכותו ית'. באמת היה לנו לרקוד מרוב שמחה באמרנו. עלינו לשבח לאדון הכל. לתת גדולה ליוצר בראשית". אלא שמאימת הדיו לא ניתן לרקוד.

יאות לימי התשובה שיתחילו בתשובה כללית של קבלת מלכות שמים בשמחה אמיתית. ואחריה תבוא התשובה הפרטית על החטאים, שהכפרה עליהם תהיה ביום הכפורים.

20

אדרתכוונתו

ראש השנה - שמחת החג ואימת הדיון

זאת ועוד, ב"דברי הימים" נאמר: "אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ" (א' ט"ז, ל"ג) וכן נאמר בתהילים: "ירעם הים ומלאו תבל ויושבי בה; נהרות ינחאו כף יחד הרים ירננו לפני ה', כי בא לשפוט הארץ..." (צ"ח, ז-ט). הבריאה כולה מרננת ושמחה בבוא ה' לשפוט את הארץ, והדבר תמוה - לכאורה דין ומשפט אמורים להטיל אימה, אם כך מדוע הם גורמים לשמחה?

כדי לענות על שאלות אלו, יש להבין את נחיצותו המוכרחת של המשפט בראש השנה. מובא בספרי קבלה, שהמטרה לשמה נברא העולם היא כדי למנוע מהנשמה "נהמא דכיסופא" (להם בושה). דהיינו, כאשר הנשמה נמצאת בעולם הנשמות, זוכה היא לאור האלוקי ללא שום מאמץ או תמורה

23

ואם כן ניתן לומר, כי עבודת יום ראש השנה היא הקשה ביותר מכל ימות השנה. האדם נדרש לחיות בשמחה - בתוך אימת הדיון. נקודה זו מודגשת בתפילת העמידה "ובכן צדיקים יראו וישמחו" עליו לחיות בשמחה מתוך היראה, כפי שאומר הפסוק: "וגילו ברעה" (תהילים ג, י"א).

גם מצוות השופר מורכבת משני ענינים אלו, הנשמעים בתקיעה ובתרועה. התקיעה מבטאת את השמחה, כהגדרת הרמב"ם בדרשתו לר"ה. התקיעה "קול פשוט סופו כחחילתו כאיש מרים קולו לשוור ולרנן". וכן מצאנו שהיו תוקעים בחצוצרות ובשופרות בעת הקרבת קרבנות, כנאמר "וביום שמחתם ובמתעדיכם וכו' ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם" (במדבר י, י). [כן בעת המלכת מלך, כפי שנעשה בעת המלכת שלמה המלך.

לעומת זאת, התרועה מבטאת את היללה והבכי מאימת המשפט. כהגדרת הרמב"ם שם "קול שבור כעין המילל". אם כן גם תקיעה מצות השופר מבטאים אנו את מהות היום - שמחה מתוך איריה של אימת הדיון, ובכן צדיקים יראו וישמחו!

21

מצידה, והדבר גורם לה לבושה, כעני הניזון משולחנם של אחרים. לאחר ירידת הנשמה לעולמנו כשהיא שוכנת בגוף בשר ודם, נאלצת הנשמה להלחם ולהתגבר על נטיותיו התורמיות של הגוף בכדי לזכות ולהידבק במקור הנשמות, באלוקי האמת. מעתה, כשתשוב הנשמה לעולם העליון, תזכה לדבוק באור האלוקי בזכות מעשיה. כתשלום עבור המאמץ שהשקיעה ולא תחסד חיים, וממילא אין היא סובלת יותר מ'נהמא דכיסופא'.

* אם לא יערך משפט בראש השנה ולא יבדק מאזנו הרוחני של האדם, והוא יקבל שפע ברכה מן השמים אף על פי שאינו ראוי לכך, הרי ששוב אוכל האדם ל'חם חיים' מתנת שמים, ומה התועלת בבריאת העולם!?

22

ומיושבת אם כן הסתירה כמחוחו של יום ראש השנה. מחד גיסא, כל הבריאה שמחה וצוהלת מבואו של הקב"ה לשפוט את הארץ, שכן מבלעדי המשפט, חוקי התורה יתבטלו לחילה, ובנוסף לכך ריבוי העוונות עלול להביא כליה על העולם. ללא מאון שנתי, מטרת בריאת העולם מתבטלת - שכן שוב ינתן השפע לאדם כמתנת חיים, ועל כך נקבע ראש השנה כיום חג המחויב בסעודות כשאר החגים.

מאידך גיסא, אימת המשפט מוטלת על כל הברואים, שכן הקב"ה דן על כל פרט ופרט בחיי האדם, וכפי שאמר דוד המלך בתהילים: "כי לא יצדק לפניך כל חי" (קמ"ג, ב). ומפני אימת רדוק הדיון, אין השמחה שרויה בשלמותה, ואנו אנו יכולים לומר את ההלל.

The late Rav Moshe Feinstein, z"l, suggested the following. If a person faces a critical judgment in a court of law, he is naturally full of apprehension because he knows that the outcome is beyond his control. His fate will be determined by the judge and jury, and this fills him with fear.

On Rosh HaShonah, however, when we too stand before the Heavenly court, the verdict is still in our hands. Even at this advanced stage, if we undertake to correct at least some major faults and commit ourselves to better ways, we will win the day. We are the judge and jury, and the decision depends on us — is this not a justifiable reason for *simchah*? Should we not feel overjoyed at the fact that, despite our past misdeeds, we control our future destiny and not anyone else — not even the מעלה של בית דין?

Perhaps, in this vein, we can also interpret the pattern of

sounds made by the shofar. We begin with a *tekiyah*, which is a clear-cut and jubilant tone. When a Yid is born and another Yid is in the making, it is an occasion for joy. When, however, that person grows up and enters the arena of daily life, everything changes. *Kinah*, *ta'avah*, and *kavod* all make their inroads and cracks begin to appear. These are the *shevorim*, meaning fractures, which shatter the original virtuous character which we possessed at birth. This in turn leads to *ten'os*, short sounds reminiscent of someone sobbing (*Rosh HaShonah* 33b). Once a Yid realises how far he has strayed from the correct path, he cries inwardly, in the spirit of *נפשי נמתי* (*Yirmiyah* 13:17).

Nevertheless, it cannot end with tears — the final note must always be the *tekiyah* and a return to joy. Every Yid can rejoice in the knowledge that whatever he has done in the past can be undone and the cracks repaired. As the prophet Nechemiah writes, אל תעצבו — all is not lost and sadness must give way to happiness. On Rosh HaShonah we are in the dock but we can still walk out of it as free men. We hold our life and future in our own hands. All we need is a genuine desire to make amends and a טובה טובה lies ahead.

קיש

27

הספרים נפתחים בנוגע לעתיד, הרי גם כאשר יהודי עושה את חשבון נפשו וירדע שעל פי עברו אין לו כל דרך להכנס ליום הדין, הרי פתוח לפניו ספרן של צדיקים גמורים להתחיל מעתה ולכתוב את עצמו בו מהיום והלאה. שלקראת השנה החדשה רצונו להיות בין הצדיקים הגמורים המחויבים את הכרת המלך על כל אבר ואבר דילהו וכורתים ברית מחודשת עם השנית, ועיינו ממילא נמתקים ממנו כל הדינים ונכתב ונחתם לאלתר לחיים. וזהו תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, שגם בשופר ישנם בי עניני ר"ה, הן ענין הכרת המלוכה, וכמשי"כ ר' סעדי גאון הטעם הראשון של תקיעת שופר שהוא ע"ד שתוקעים בעת שמכתירים המלך, וכמ"כ יש בשופר ענין המתקת הדינים, ובי ענינים אלו קשורים הם זה בזה כאמור שע"י שכותב את עצמו אלהבא בספרן של צדיקים ומקבל עליו מלכותו ממילא נמתקים כל הדינים. ולכך נתן הקב"ה דוקא ביום הדין את ענין כריתת הברית בין ישראל להקב"ה וענין הכרת המלוכה ואמרו לפני מלכותו כדי שתמליכוני עליכם, שזהו סוד המתקת הדינים. ואז ראש השנה הוא יום חגנו לגמרי, ומתקיים אכלו משמנים ושתי ממתקים כי קדוש היום לאדונינו.

ה"ה ש"ב: ז"א"ר יצחק אין דנו את האדם אלא לפי מעשיו על אותה שעה שגא"ר כי שש אלפים אל של הער באשר הוא שמי' (ואפילו הוא עתיד להרשיע לאחר מכן) בפר רבנו תנאל עם מדבא ירושלמי: ירושלמי אמר מנא קרא אם דן וישת ויהי אין כתיב כגון אלא אם דן וישת אתה עכשיו.

26

ביאר הדברים: הגשא שלנו מחדשת, כי בדין של ר"ה אינם ממתנים במלך שואדם עתיד להיות. אפילו את ידוע בשמים כי לאחר וכו' יתה רשע, אם כשעת הדין הוא בבחינת צדיק, ימים אותו כצדיק, אך וירושלמי מספר בזה חידוש נורא: אפילו אם נעבר היה רשע, אם רק בשעת הדין הוא בבחינת צדיק, גם כן ימים אותו כצדיק. לכאורה זה חסמה עד מאד, הלא כל הדין הוא רק על העבר, ואם בעבר היה אדם זה רשע, כיצד אפשר לזכותו לפני שהוא בזמן הדין מתנהג כצדיק, בגדר יין וישת אתה עכשיו? על מה, איפה, היינו?

27

בראש השנה הקב"ה שוכן בביתו מלך בעולמו, וזה גדר של גילוי שכינתו אשר כפרס בזמן תקיעת שופר וחפלת מוסף פרגשים בו. השכינה מתקרבת לו ללבו של כל אדם, במדה שהוא זוכה לקבל אותה! האדם אשר לבו נשבר כספרו מרוב שפלותו לפני בוראו, וכל הפעו להתקרב אליו ית' ולהעלות כעליו כל מעשיו ודבריו ומחשבותיו בתורה ומצוות במדרגה יותר גבוהה — אדם זה נמצא או כמעט של קרבת אלקים, ואשר לבו פתוח באותה שעה ומחשבתו אישית, דיל, אותו ית' השכינה שלא זכה בדין, כי הו' הדין של ר"ה: האדם נמצא מזה עד כמה יזא כלי לקבל את השכינה!

אכן, תוקף קדושת היום, ומלאכים יחפזו, וחיל ורעיה יאחזו! באמת, הכל חלוי בזה, כי 'שוב וישת אתה — עכשיו' ובי' עכשיו' זה מסבילת התנהגותו של האדם במשך כל השנה: אשרי מי שתבטור את לבו, ברצון להתחילת ומקבלת על מלכות שמים, שיהיה זוכה ביום הנדא של ר"ה להצטרף קרוב לבורא ית'. העני נמנע במשך כל ימות השנה — כיצד הוא יצמד לפניו? בכל זאת — פתח תקפה נמצא פתוח לנו הירושלמי הבית, ונדע את אשר לפנינו ביום הנורא הזה: כשנעט לפני בוראנו בראש השנה — כל נגידר במחשבותנו אחרי העבר, וכל נצוגע במאמצי השחידי של חיים, שופר וכבוד, אלא נמצא את התורה להיות יין וישת — עכשיו! כהתגברות אמתית של קבלת על וביאה לטור, ויעברו עלינו בני ימי ראש השנה כל יום חסא ומכשול, במחשבת, גליבור ובמשעה!

26

נתיבות ראש השנה שלום

זהו מהה"כ תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו. שמרומז ג"כ לבי ענינים אלו שיש ב"ה. בכסה הוא מלשון במכוסה ממר, ומרומז להסתר של יום הדין. יום חגנו הוא חלק היום טוב של ראש השנה, כיון שהוא יום הכרת המלך ויום כריתת ברית מחודשת בין קוב"ה וישראל, שאין לך חג גדול מזה, וכדכתיב (נחמ"ח) אכלו משמנים ושתי ממתקים כי קדוש היום לאדונינו. אמנם לכאורה הרי בי ענינים אלו בכסה ליום חגנו סתור אהדרי, שיום חגנו ענינו שמחה, ובכסה הוא מרירות יום הדין, ואין ית' יחודי בשמחה בהיותו תחת מרירות יום הדין, אכן התשובה ע"ז היא ע"פ מה שהבאנו מבעל התולדות בכיאר ממוחז"ל שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, של צדיקים גמורים של רשעים גמורים ובינונים, היינו שהספרים נפתחים לפני כל אחד ואחד, שנותנים לכל אחד לכתוב את עצמו באיזה ספר שרוצה, כמאה"כ ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע. שיש ספר החיים והטוב הוא ספרן של צדיקים גמורים, אלו

שמחשבים את הכרת המלך וכורתים הברית עמו ית' מחדש, ומקיימים כמאמר הוזה"ק בעי בר נש לאמלוכי לקוב"ה על כל אבר ואבר דילי, ועיינו שהם כוחרים בחיים והטוב כותבים הם בעצמם אותם בספרן של צדיקים גמורים הנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים. וכמ"כ ח"ו להיפר, ולאור דבריו הק' שג'

יתר על כן: הזכרונות בונים את המלכות. כי אם "האתמול" לא נקרא כשם, בלומר לא זכרים ולא מחשיבים את העבר, אם בן גמ מה שנאמר "ה' מלך" הבנונה להווה בלבד, עכשיו ה' מלך, בר"ה ה' מלך, אבל על העבר ועל העתיד לא מדברים, וזו אינה מלכות מושלמת. והאמת היא שהקב"ה הוא מלך, והכל בטל לפניו. אין להשי"ת הברל בין עבר להווה ועתיד, אך ממליכים את הקב"ה על העבר ועל העתיד, אך מגיעים לשלימות והמלכה של השי"ת? אמרו לפני זכרונות, על ידי שאנו מודים בכך שיש זכרונות, אנו מודים וממליכים את הקב"ה על העבר, וממילא גם העתיד, וכך כל מעשה עולה בשם, כל תנועה שעשינו כמשך הדורות נזכרת. אם כן, הזכרונות הם המשלימים את המלכויות.

בהעמידו את האדם למשפט, ה' מזכיר: "רק האדם יכתיר מלכותו". עמה ניתן ליישב את הסתירה, בין השמחה להרדה שישנם ביום הדין. אכן, מצד אחד יש לאדם פחד גדול מן הדין, אולם מצד שני הדין הוא

הכרחי לעצם מהותו של האדם. הדין מבדיל בין האדם לבהמה, ומכאן המקור לשמחה. אם לא יהיה דין, אם לא יהיה ראש השנה, אם לא יהיו זכרונות, אם כן אין ערך לתפילה של אתמול יותר מזה של העשב שאכלו הבהמות אתמול, שניהם היו ואינם עוד. אם אין דין ואין זכרון - האם משקלו של לשח הרע שדיברו פעם שווה ערך יותר מזה של אור השמש שזרחה לפני שנה? "היום הרת עולם", היום הוא יום בריאת העולם, אך בוראים אדם? כלומר כיצד בוראים מהות של אדם המרום מכל היצורים שבבריאה? מה אנוש כי תזכרנו? - על ידי הזכרון. למה אתה זוכר ופוקד אותו? אינו השיבות נתת לזו ערבו כמעט כערך אלקים, ומעשהו כמעט כמעשה אלקים - ה' בדיבורו ברא עולם, אמר "יהי אור" והיה אור, ואף האדם - עשה מצוה אחת בנה על ידה עולם והעולם קיים לעד לעולם ולעולמי עולמים, וכן ח"ו להיפך, בדיבור לשה"ר אתה הריהו כמי שהחריב עולם.

המשפט, אם כן, הוא הפאר והתפארת שמגדל את האדם יותר מכל דבר אחר. ואמנם, מהר גיטא ישנו פחד טבעי מן המשפט, אך מאידך גיטא ישנה שמחה מן המשפט, כי בזה שהקב"ה מעמיד את האדם למשפט הוא למעשה מכיר, כי מי שיכתיר את מלכותו הוא דק האדם.

אפשר לומר שהמשל על ראש השנה הוא כך: אמרו לאדם: "אתה חיקת את הכתר, אתה הוא שתעטר בו את ראשו של המלך ביום ההכתרה ותמליך את המלך. אבל דע לך, שבחפקידי זה שאחך מקבל אין רחמים, על כל תוזה לא נכונה ימצו אתך את מידת הדין. וזאת משום שאתה מכחיר את המלך".

ראש השנה הוא יום שנותנים לנו אפשרות להיות בצלם אלקים, מאפשרים לנו להכתיר את המלך. אנו מסוגלים לעשות את הקב"ה למלך על כל הארץ - היש לאדם שמחה גדולה מוזו הרי זוהי מטעם נצחיות, וכל הכת הזה בא לנו על ידי המשפט.

ראש השנה הוא היום שמבטא את גדלות האדם, את נצחיותו של כל מעשה ומעשה שעשה - יום הזכרון. ה' סופר את השניות, כל פסיעה ופסיעה, כל מעשה ומעשה - שום דבר לא נפקר, ולכן מצד אחר הפחד, אם עשית עבירה חרבת את הכל ואני לא מלך. אבל מצד שני השמחה, כי כל מצוה קיבעת את המלכות, ואף על העבירות שהאדם עבר - על ידי מצות שופר מתעורר

האדם לחשובה, ועל ידי החשובה אפשר לתקן את כל המלכות. וזוהי הסיבה לשמחה, על יכולתו להמליך את המלך.

36 "The Book" - The Soul of Man
 HACHASID YAVETZ COMMENTING ON THE Mishnah, "And all of your deeds are recorded in a book," explains that the "book" is not referring to a book that is written in Heaven, but rather to the soul of man: "All the deeds and all the thoughts are recorded within the soul of man." The Reishis Chochmah (Sha'ar Hateshuvah, perek 5) also quotes the explanation of HaChasid Yavetz on the Mishnah, "And all your deeds are recorded in a book": "What is this book? It is the soul of man. As Chazal taught, 'Who will testify about man's deeds? His soul, as the verse states

"ימחו על קדושת שמך". יבוא השי"ת ליעקב ויאמר לו: "בניך הטאו לי", וגם הוא יענה: "ימחו על קדושת שמך". וכשיבוא לפני יצחק ויאמר לו כנ"ל, יערוך לו יצחק השבוק וילמד על עם ישראל זכות. ומבואר שם שרווקא יצחק יביא את הנאולה.

על הפסוק "זכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור" (ויקרא כו, מב), מעידים חז"ל (ספרא - תורת כהנים שם), מדוע אצל יצחק לא כתוב "אזכור" כמו שנאמר אצל יעקב ואברהם? אלא רואין את אפרו כאילו הוא צבור על גבי המזבח. הזכות של יצחק והמסירות שלו, עומדים לפני הקב"ה, אין שום צורך לזכור את יצחק. אנו חיים אם כן מאפרו של יצחק.

גם כאן אנו נתקלים בסתירה נוראה. מצד אחד אנו רואים בחז"ל שיצחק הוא דין, ומידת הדין דרשה להביא את כל העבירות של עם ישראל. יצחק ביקש גם לתת את הכריות לעשו. ומצד שני רואים שיצחק הוא היחיד שלעתידי לכזא ילמד זכות על עם ישראל, ובזכותו עתידין להנאל.

29 ראש השנה, אם כן, הוא יום נורא. מצד אחד פחד של דין, ומצד שני שמחה של דין. מתוך - פחד מזכרון, מיום הזכרון שהוא הדין עצמו. ומאידך - שמחה, שמחה שיעלה זכרוננו לטובה. מצד אחד הפחד של יצחק שמהותו דין, כשהוא שולח את המקטרג להביא את העבירות של עם ישראל. ומצד שני האפר של יצחק, האפר המונח על גבי המזבח ומהווה כשלעצמו וכחן טוב לפני השי"ת.

סתירה גדולה יש כאן לכאורה, והיישוב לסתירה נמצא בנקודה דקה.

הזכרון מעניק ערך למציאות האדם

30 הסבר המושג זכרונות הוא כך: הפסוק בתהלים (ת, ה) אומר: "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו?" אדם העושה מעשה איזה ערך יש לו כי תזכרנו? וכמאמר העולם - "איכפת לי כמו שלג דאשתקב", דהיינו: שאמנם היה אז שלג, אולי אפילו הר של שלג, והיה קר מאוד, כולם דברו על השלג, אך למחרת הוא נמס, שוכחים אותו וכעבור שנה כבר לא מדברים עליו. וכך הוא גם היחס אל מעשי האדם. נער שלפני שנה החל להתייח תפילין, בודאן

הוא וסביבתו היו נרגשים מן הענין, אך עתה, כעבור שנה, מי זוכר ואחז איזה ענין יש בכך? וכן במקרה ההפוך: לפני שנה אדם דיבר לשון הרע, אך כשנעשה המעשה, המדבר והשומעים תשו בעוון, אך לאחר זמן - מה אנוש כי תזכרנו? אינו חשיבות יש לזכרון המעשה? אך האמת היא לא כך. הקב"ה זוכר את כל מעשי האדם לפרטיהם.

31 ובאמת עצם ענין זה של זכרון מעשי האדם יש בו חשיבות עצומה. הזכרון מעניק ערך לכל המציאות הנקראת אדם. ללא זכרונות, אין ערך לאדם. אם אין זכרון למעשיו, אין גם חשיבות מיוחדת למציאותו, והרי הוא כעוד כויה מהבריות הרבות שבעולם. הרי הוא כרגי הים, שכל שתהרוג בהם תמיד יהיו עוד ועוד רגים.

4 הזכרונות מעלים את ערך האדם ומעשיו. הזכרונות מעמידים ומשמרים כל מעשה לנצח. אדם שלמד בהתמדה, ההתמדה שלו עומדת לפני כסא הכבוד, ואם ח"ו דיבר לשה"ר, גם מעשה זה עומד ומקטרג עליו לעד לעולמי עולמים. כך היה אילולי הנס הגדול הנקרא תשובה, שעל ידו נעקר החטא. כל המהות של האדם, כל היותו כחיי היצורים, נמצאת בזכרונות.

37 Hence, "the Book" into which HaKadosh Boruch Hu inscribes the deeds of man does not only refer to the Book of Remembrance into which HaKadosh Boruch Hu inscribes the good and bad deeds of a person, but this recording of our deeds by Hashem directly influences the soul. The deeds of man are etched into his soul. They penetrate his inner depths, and influence his entire reality. A transgression committed or a mitzvah performed is etched into the soul of man, and there it affects him - either positively or negatively.

The Deeds of Man Are Etched in His Soul

THIS SHEDS LIGHT ON THE Mishnah (Avos 4:2): "One mitzvah leads to another mitzvah, and one sin leads to another sin."

Each act that a person performs creates an impression of that deed in his soul. If he performs one mitzvah, its holiness is imprinted within him and elevates his soul. Consequently, his uplifted soul has the propensity to perform the

next mitzvah. On the other hand, if he chas v'shalom falls and commits a sin before his Creator, that sin negatively affects him. His soul is blemished and his spiritual level is lowered. As a result, he is drawn from one sin to the next.

39

Inscribe Us in the Book of Life

IN THIS LIGHT, WE CAN understand our Rosh Hashanah prayer, "Inscribe us in the book of life." This prayer does not refer to an

external book. We are asking that 'the seal of life' to which the righteous merit should be instilled within our soul. The intention of our prayer is that we should merit that our soul be aroused with a desire to perform repentance. Then we will not be like the resha'im, chas v'shalom, into whose souls are etched sin, iniquity and a resistance to perform repentance.

This prayer contains two parallel requests. We pray for the past as well as the future. Regarding the past we pray, "Even though we have committed many sins and therefore our souls are defiled with the filth of those sins, expunge and cleanse the impure influence, as per the verse, 'If your sins will be red as scarlet, I will whiten them like snow.' Regarding the future, we pray, "Let there be engraved in our hearts that seal of life" — the inner fervor and purity of one mitzvah leading to the performance of another mitzvah."

40 This idea is discussed in the sefer Avodas Yisroel: "We already know the view of R' Dov Bear [HaMagid Mi'Mezritch], who taught that 'Inscribe us in the book of life' is the etching of life into the mind of man. When the rasha remembers his sins, he has no desire to perform repentance, and that is his immediate inscription for death." Inscription in the book of life, in the book of the totally righteous, means that the desire to perform repentance takes control over the individual, while inscription in the book of the totally wicked is the etching of a lack of desire to perform repentance into one's mind, for "when the rasha remembers his sins... he has no desire to perform repentance."

R' Yerucham of Mir also elaborates on this idea (Da'as Chochmah U'Mussar, volume 3, essay 133: "HaSefer V'Hamichtav"): "Three books are opened on Rosh Hashanah — the books of the totally righteous, the books of the totally righteous, and the books of those of indeterminate status (Rosh Hashanah 16b). We see from

* this passage that man must recognize that his primary self is 'his book,' the book in which he will be inscribed. It is entirely possible that he has done different types of acts, but his true book is the one in which he writes and remains remains on a constant basis — this is his true place."

41 We understand from R' Yerucham that the inscription in the Heavenly Books also indicates writing and inscription into man's soul. If he merits, he is written in Heaven in the book of life, and the reality of a good life, a life of repentance and the fear of Hashem, is instilled within his soul. This is the intention of our prayer, "Inscribe us in the book of life."

42 Upon further contemplation, we will see that this principle follows common sense. "When a person commits a sin, he soils and defiles his soul. Even worse, the impurity of the sin is engraved into his soul, i.e. "the pages of the book." When he wants to erase the sin and perform repentance, he must proceed in this process in the same way that Rabbeinu Yonah explained regarding

the laundering of a garment. That is, "a little laundering will not suffice to remove the stain." In order to remove the stain of the sin he must change his very essence, inscribing into a book — his book — the lofty attribute of repentance.

43 The Rambam states (Hilchos Teshuvah 2:2), "What is repentance? Repentance is attained when the sinner stops committing the sin and removes the thoughts of it from his mind... And He, Who Knows All Hidden Things, will testify that the sinner will never in his life revert to that sin." His phraseology refers to the above concept, for the level of "He, Who Knows All Hidden Things" testifying to the repentance can only pertain to a person whose repentance has penetrated the depths of his soul, who has changed and transformed himself into a different person. Then Hashem, Who examines the heart of man and Who sees all the "hidden things" within the soul, will testify that the individual will never revert to that sin.

44 This is the holy service that is required of us when we come to pray on Rosh Hashanah, as R' Yerucham said, "It appears from this that man must recognize that his primary self is 'his book.'" Man must recognize that his primary self is his inner self and his soul, which are determined by his deeds. The more a person internalizes this truth, the easier it will be for him to perform the Divine service of repentance and prayer.

This is consistent with our prayer, "Inscribe us in the book of life," as well as the other Rosh Hashanah requests mentioned above. These prayers, besides asking that we be inscribed and sealed in the book of the Heavenly Court for life and peace, also request that the reality of the "book of the righteous" be etched within our heart and soul, in the 'book of man's heart.' We can similarly explain the custom of blessing our friends, "May you be inscribed and sealed for a good year." It is not just a greeting, but rather a blessing that our friend merit transforming his essence and inner world, so that 'his book' is transformed into a 'book of the totally righteous.'

לעבוד באמת אלו

45

התחושה הטבעית הקיימת בחודש אלול היא תחושה של חרדה ממשפט ר"ה.

ברם, הסבא מקלם אמר, שלצד תחושת החרדה, צדיקה להיות באלול גם תחושת שמחה. כי ימי אלול הם ימי הבראה לנפש, וכשם שאדם שמח כאשר מוצא מקום נאות להבראה מחולשת גופו, ואף ממתין בצפיה לזמן הנסייעה, כך עלינו לצפות כל השנה לימי אלול אשר הם מסוגלים לרפא את חולי הנפש, ע"י עסק התשובה.

חשוב להבהיר דבר נוסף: מצוי מאד שכאשר אנו מפשפשים במעשינו, אנו מוצאים עצמנו רחוקים מאד מהמצב הרצוי, וישנם שהתבוננות זאת מביאתם לעצבות.

אך האמת שעצבות זאת בטעות יסודה! עלינו לזכור שכל רצונו של הקב"ה, להיטיב לנו, וכל נתינת התורה לישראל, היא בכדי להיטיב עימנו. ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. אלא מאי? אנו לא במצב הרצוי בעבודת ה', ובכך, בדיוק מסיבה זו נתן לנו הקב"ה את הארבעים יום שמר"ח אלול עד י"ז, בכדי שנעשה השתדלות אמיתית לתקן את דרכינו, ובודאי שהקב"ה יתחשב בכך.

ומכיון שטעמענו טעמה של ראש השנה, מצב של מלכות שהיודי בה גורמת קישרונו, מכה ההתגלות הגורמת לבושה במידה שאי אפשר להוציא הפא כפה, הרי ברור שצריך חכמה כדי לקלום אור זה. הדינים והתקנות שמסרו לנו לנהוג בהם לפני ראש השנה, עיקרם בא כדי ללמד אותנו כיצד לקבל את היום הזה. להכין בנפשנו את ההרגשה של מלכות של ראש השנה. והרי יום ראש השנה הוא היום של מלך על כל הארץ, העולם כולו מושפע מוריהת האור שהקב"ה מוריה כביכול על העולם, אור של מלכות, החוזרת כיום בריאת העולם, ואור של חסד שבו ברא הקב"ה את עולמו. ואף על פי שיום זה הוא יום דין, הרי באספקלריא של מלכות גם הדין אינו אלא חסד. כשם ש"שבתך" כך, ומשענתך", שניהם, "המה ינחמוני".

כשם שאורה שומע כל מה שמארחו מצוהו, כי הרי מארחו הוא בעל הבית המטיב עמו, כך הוא מצב האדם בעולם, אורח הוא אצל הקב"ה הרוצה להטיב עמו ורק להטיב עמו, כל מה שמצוהו אינו אלא לטובתו של אורחו, שכן אנו מתפללין בנעימה דיו"ב כי מי יאסר לך מה תפעל ואם יצדק מה יתן לך, אם תצדק מה תתן לי ואם תרשע וגו'".

ה"חנות חיים לכל חי" 5 ס' קו"ט

השפע המתחדש בכל שנה

באותה בזיונה מתבררת למתכוונן מהות ראש השנה - "היום הרת עולם" - כיום שבו נברא האדם הראשון כבריא, באה לידי גילוי ההנהגה של "עולם חסד יבנה". כמה חסד השפיע הקב"ה בא' בתשרי לפני יותר מה' אלפים ושבע מאות שנה. שפע שאין לו גבול ומידה. עולם ומלואו. שמים וארץ וכל צבאם. וכמיוחד לנו הבריא, יציר כפיו של הקב"ה - האדם. וכך מדי שנה בשנה משפיע הכורא את שפע הרחמים ובורא שוב את העולם ואת האדם, כשמיגיע ראש השנה פותח הקב"ה שערי שמים ומשפיע שפע עצום של חיים ופונסה, בריאות והצלחה לכל באי עולם.

* זוהי השמחה של היום-טוב שבראש השנה. הבריא כולה אומרת שירה על כל שפע הטובה שהיא מקבלת, כל כך הרבה בעלי חיים, מקרני ראמים ועד כיצי כינים, וכולם ננחמים ונחממים לחיים לזאת השנה. בכרכת המון של ראש השנה צריך לכוון כמילים ולומר בהטעמה "הזו את העולם כולו בטוב", ולהרגיש את השמחה על השנת תיים החדשה.

51 "וגילו ברעדה" 5 ס' קו"ט קמא

יתכן שאדם שומר את כל התורה כולה, לומד ומתפלל ועושה חסד, הוא ממש בן עליה. אך הוא עושה את הכל רק משום שכך צריך לעשות. אין לו, כביכול, קירבה אישית אל השי"ת. אין לו קירבה של "ישקני מגשיקות פיהו" (שה"ש א, ב). יכול להיות שאדם קבע לעצמו חוקים של משטר, הוא מתחיל את הסדר בזמן הנכון ולומר ללא הפסקה, אבל אין לו קירבה ממשית לשי"ת. הוא חי כמו מכונה, ללא קירבה וללא רגש. לאחד כזה אין סיכת לעבור את הדין, כי הכללים שעל פיהם נקבע הדין קשים והמורים הרבה יותר משהוא הרגיל את עצמו, וכל המצוות שיעשה לא יספיקו לו כדי לעבור בשלום את הדין.

העצה היא ראש השנה. ראש השנה הוא היום שמקבלים שייכות אל השי"ת, קירבה אישית - "תמליכוני עליכם". התפילה בראש השנה איננה אך ורק פניה לרכיש"ע, יש לה שייכות וקירבה - תוקעים בשופר, ממליכים את הקב"ה, רש שייכות עם השי"ת. וממילא, האדם בהתנהגותו קובע את החוקים שעל פיהם הקב"ה ידון אותו - לפי מידת הדין, או לפי השייכות האישית בשנה מכל העולם. מכאן מקור ההשראה לשמחה הנוראה של ראש השנה.

חדרת הדין בראש השנה

מכה תוקפו של יום הדין, נצטוונו גם בחדרת הדין. בחדש אלול אנו תוקעים בשופר כדי לקלום הרהר זה כמו שנאמר (עמוס ג'), "אם יתקע שופר בעיר - ועם לא יחרדו", ומאידך מהנה חורש אלול הכנה של ימי רצון, "אני לדודי ודודי לי". על יום ראש השנה עצמו אמרו חז"ל (ר"ה כ"ו ע"ב) "כל מה דכייף לביה טפי עדיף". עדיפותו של בעל הלב הכפוף, יתרונו של השרוי כרעדה מהדין בהכירו את פחיתותו - לפי מידת הכרתו במלכות שמים המתגלה ביום זה - היא בכך, שהוא יזכה להיכנס לדין מקודם, "מקמי דליפוש חרון אף".

למה אין מתדין בר"ה

ומכיון שכן, יש לתמוה על השינוי כסדר העבודה של ימי אלול לכן יום הדין. בעוד שבהודש אלול אנו מצווים על מצות התשובה ומרבים במלוחות וזיוויים, כהכנה לראש השנה, ובהכנה ליום הכיפורים, הכנה לראש השנה - שהרי חשבון הדין בראש השנה הוא לפי רוב זכויות או להיפך. כמו שאמרו (קידושין מ' ע"ב), "עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות" ולהיפך, לכף חובה. הכנה ליום הכיפורים - שכן נאמר לפני ד' תטהרו, שמשמעו, שכבר לפני יום הכיפורים יטהר מעבירותיו על ידי תשובה. ואעפ"כ בראש השנה עצמו נאמרה אמירת וידוי, והגם שיש אומרים שיותר לתהדר בוידוי כשעת התקיעות, לכד שגם היתר זה הוא רק מדוחק, הרי שאמירת וידוי בפה באיסורו עומד. והרי לפי עניות דעתנו נראה, שכיום ראש השנה היה בדין להרבות בוידוים, ולחטוף את השעה האחרונה. שכן, אם ער עכשיו לא זכו לתשובה, לכל הפחות יתודו עתה ויהפכו את גור-הדין על השנה כולה למזכה.

הבושה מהחטא ביום של מלכות, מערכת מלומר וידוי

הסבר זה יוכל לשמש לנו גם לאמירת וידוי, הגם שהוא חייב לומר וידוי. הרי אמירת הודוי יוצרת כלפיו טענה, איך אפשר לוטר וידוי. כיצד אינו הש כבזיון העצום של "מה אנוש כי תזכרנו". איך אפשר שבריה שפלה כמוני עמד והמרת את פי ד', כשד' אמר אל הדבר, דיברתי, אל תעשה, עשיתי. הפאתי עויתי פשעתי.

והגם שבשאר ימות השנה אין הכושה שבוידוי שוללת את אמירתה, שאני ראש השנה יום שבו מתגלה כבוד עמים, התגלות במידה של "מלך בפינו תחוננה עיניך", עיניו של אדם חייבות לראות את הדר המלכות על כל העולם, המחשבה כולה חייבת להיות אפיפה בהרגשת מלך על כל הארץ, והרגשת מלכות במידה כה מוחשית, שיללת את אמירת הוידוי, מכה הכושה הנזורה מכה המלכות, ואם למרות המלכות אינו בוש לספר כי, "הטאתי עויתי פשעתי", הריהו גורם לקטרונו על עצמו.

* זה ששהה פעם אצל הכותל המערבי, וזכה לקצת "הרגשה", נוכח בודאי, כי במקום זה אינו מסוגל להתפלל על צרכיו האישיים. הוא יחוש את עצמו כמשחטה, כשיכור לדבר על ענינים פשוטי ערך. בעמדו בטוקים כה קדוש, במקום שבו צריך להתפלל על מלכות שמים, על ביאת משיח צדקים פרטיים מאן דבר שמה?

אם כן, אין שום סתירה בין הפחד שלנו מהדין, להנהגת השמחה. כי הפחד הוא מהדין, ואכן אם היינו עומדים לדין לפני שופט, לא היה לנו שום צד להינצל מהדין. אך בראש השנה, הקב"ה נתן לנו את האפשרות לתקוע בשופר; "אמרו לפני מלכויות" - "עשו אותי למלך, ואז יעלה זכרוכם לפני טובה - אני אשפוט אתכם". וזוהי השמחה - "שמחים - יודעין שהקב"ה עושה להם נסים" (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג).